

УКРАЇНСЬКЕ НАРОДНЕ МИСТЕЦТВО У ФОРМУВАННІ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

О. Отич,

*доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник
провідний науковий співробітник лабораторії професійної
орієнтації і виховання Інститут професійно-технічної
освіти НАПН України*

У статті здійснено науковий аналіз сутності й змісту процесу етнокультурної ідентифікації, виявлено значення народного мистецтва у формуванні національного характеру й ментальності народу. На цій основі зроблено висновок щодо необхідності розробки й впровадження до професійної підготовки учнів професійних та професійно-художніх навчальних закладів заходів зі збереження й трансляції етнокультури як найвагомішого втілення і мірила унікальності нації, основи її духовності.

Ключові слова: національна культура, етнокультурна ідентифікація, народне мистецтво, професійна школа.

Процеси глобалізації та інтеграції, що стали визначальною ознакою сучасного світу, зумовлюють формування єдиного європейського простору та утворення полікультурного суспільства. Ці процеси супроводжуються становленням нової, європейської ідентичності особистості, усвідомленням нею себе як повноправного члена європейської спільноти. Водночас європейська ідентифікація містить у собі приховану небезпеку розчинення етнокультурної ідентичності народів, втрати ними власного національного менталітету, девальвації й відмирання етнокультурних цінностей, норм і зразків поведінки, нівелювання національного характеру.

У цих умовах особливого значення набуває підтримка в народі національного духу через формування в його представників не лише європейської, але й, передусім, етнокультурної ідентичності, що передбачає усвідомлення людиною себе як носія національного генотипу, національного світогляду, національної свідомості й самосвідомості, відчуття нею своєї приналежності до культури різного народу, формування відповідних установок, вибір і прийняття власної соціальної ролі при входженні в етнічну спільноту.

Різним аспектам проблеми етнокультурної ідентифікації особистості присвятили свої праці філософи (В. Абушенко, Г. Гачев, П. Рикер, Ю. Хабермас, Д. Чижевський, Д. Юм, П. Юркевич та ін.), історики (М. Грушевський, І. Огієнко, М. Попович), письменники, етнографи та фольклористи (О. Воропай, Р. Герасимчук, В. Гнатюк, В. Милорадович, С. Килимник, М. Костомаров, Т. Рильський), мовознавці (Є. Тарасов, С. Тер-Мінасова, Н. Уфимцева) й педагоги (Г. Ващенко, Ю. Кузьменкова, Г. Філіпчук, Т. Усатенко та ін.).

Кожен з дослідників глибоко й всебічно вивчав ті питання етнокультурної ідентифікації, які входили до кола його наукових компетенцій. Але, не зважаючи на посилений інтерес вчених до даної проблеми, до цього часу не здійснено цілісного наукового аналізу процесу формування етнічної ідентичності особистості засобами народного мистецтва.

У зв'язку з цим, метою нашої статті є розкриття сутності й механізмів етнокультурної ідентифікації особистості засобами народного мистецтва.

Оскільки кожна етнічна культура розвивається у загально-національному, а ще ширше – у загальнолюдському соціокультурному контексті, під впливом історичних, державотворчих та соціальних процесів, то вва-

Українське народне мистецтво у формуванні етнокультурної ідентичності особистості

жаємо правомірним стверджувати, що на основі взаємодії особистості з культурними явищами і подіями, які переживає кожна нація на різних етапах її становлення та історичного поступу, формується її етнічна ідентичність, що охоплює почуття самототожності особистості із культурою певного народу як історично утвореної на певній території стійкої сукупності людей з притаманними їй спільними рисами, стабільними особливостями культури й психічного складу та усвідомленням своєї єдності й відмінності від інших подібних людських спільнот [7, с. 285]. Виявляється етнічна ідентичність особистості в етнічній психології, ментальності, національному характері, етнічній картині світу, що є константними величинами і, за умови їх втрати, етнічна культура мобілізує усі свої зусилля на опір, аж до загибелі останнього свого носія [9, с. 205].

Як органічна єдність емоційних та когнітивних психічних процесів, що відзначається своєрідністю і неповторністю для кожної людини, етнокультурна ідентичність накладає свій відбиток на її індивідуальність. Завдяки цьому, подібно до різноманітності органічних форм життя, виникає, за Д. Чижевським, велика "різноманітність і різнобарвність типів і психологічних осіб окремих людей, бо ніяке суспільство не склалося б із цілком однакових однотипних індивідуумів" [20, с. 7]. Цю етнокультурну індивідуальність Д. Чижевський уподібнює до індивідуальності стилів у мистецтві. Він стверджує: "Вселюдське" значіння, вічність окремих культурних форм (у тім числі і форм національного життя) є таке саме, як абсолютне значіння окремих однобічних "напрямків", "шкіл", течій та стилів у мистецтві. Це різні прояви, різні реалізації, здійснення тих самих – абсолютної правди, краси, святости, справедливості. І цінність їх якраз і полягає у їх індивідуальності, окремішності, бо якраз те, що в усіх них є, індивідуальне, – і доповнює інші вияви, освітлює абсолютні цінності з інших сторін, ще не виявлених в інших здійсненнях їх в історії" [20, с. 8–10].

Індивідуальні відмінності націй і народів залежать, на думку Д. Чижевського, від клімату, звичаїв, рівня культури, "тілесних" та "душевних" здібностей їх представників: "Не на всякій землі родиться все. Удосконалення

кожної людини зокрема та усіх людей разом виявляється в їх різноманітності. А ця різноманітність залежить від вільного розвитку людини, родини, стану, держави. Безмежна різноманітність в природі і в людському роді витворює безмежну різноманітність джерел життя, чину, стремління, із яких постає удосконалення і гармонія" [20, с. 92].

Важливість формування етнокультурної ідентичності особистості засвідчена історичним досвідом суспільного буття, оскільки "народ здатний переносити найважчі, будь-які випробування, за умов, що він зберігає стійку ідентичність і віру у своє призначення в цьому світі. Адже навіть при достатку матеріального народ деградує, якщо вражений його центральний культурний нерв, яким є власна ідентичність та історична незалежність" [18]. Варіантів втрати цінностей й внаслідок цього – національної катастрофи – багато, варіант же відродження, на переконання М. Поповича, лише один. Це – дбайливе збереження і примноження національної культури, в якій закарбовано дух народу і яка оберігає народ від деморалізації [13]. На необхідності цього наголошував ще Памфіл Юркевич, який зазначав, що історичний підхід несумісний з нехтуванням духу певної народності, інакше він нагадає спробу садівника, який, вирощуючи яблука, груші, й вишні, намагається виростити ще й "овоч взагалі".

Становлення етнокультурної ідентичності особистості відбувається під впливом північних культурних цінностей, значень і норм певного суспільства [16], серед яких особливе місце посідають цінності *народної творчості й мистецтва*. Їх художні образи, створюючи, за ствердженням З. Фрейда, підстави для спільного переживання відчуттів, що високо цінуються, "викликають почуття ідентифікації, яких так гостро потребує кожне культурне коло" [19, с. 26].

Етнокультурні механізми їх впливу на процеси націотворення обґрунтував Л. Гумільов у своїй теорії етногенезу, в якій він запропонував енергетичну концепцію етносу як поля специфічних біофізичних коливань, що створюють своєрідну національну мелодію [3]. На резонансі чи дисонансі цих мелодій, що становлять собою звучання архетипів і визначають національний характер та націо-

нальні стереотипи поведінки, ґрунтується, на переконання автора, взаємна приязнь чи антипатія народів.

М. Некрасова розглядає народне мистецтво як своєрідну метафорично-символічну систему, що стверджує себе через наступність традицій і функціонує як особливий тип художньої творчості у колективній діяльності народу, забезпечуючи культурно-історичний зв'язок його поколінь.

Культуротворчими методами народного мистецтва, що зумовлюють його потенційні та актуальні можливості виступати детермінантою становлення етнокультурної ідентичності особистості та народу в цілому, виступають традиція і канон. Кожен етнос несе крізь віки свою культуру поетично-образних та ремеслених традицій. З ними у народному мистецтві передаються не лише майстерність, але й образи, улюблені народом мотиви, художні принципи та прийоми, які, втілюючи народне світобачення, впливають на формування його самобутності, на становлення етнокультурних особливостей кожного його представника. У ході переосмислення первинних художніх образів та постійних мотивів у контексті сучасного мистецтва традиція забезпечує збереження в них індивідуального – того, що виокремлює унікальний осередок народної творчості в його національній та регіональній ознаці. Таким чином, закон традиції, на думку М. Некрасової, виявляється головною силою і в розвитку мистецтва, і в розвитку народу, і в національному вихованні.

Роль народного мистецтва як чинника розвитку національної культури та детермінанти етнокультурної ідентифікації особистості високо оцінював В. Січинський: "Мистецтво всіх народів і всіх часів – це один неподільний ланцюг людської культури – постійне змагання до творення нових форм мистецького вислову – постійний поступ. Мистецтво кожної країни, в яких умовах воно б не розвивалося, є лише продовженням попередніх досягнень, один короткий етап для наступної доби. ... Раз створене мистецтво залишає глибокий слід в наступних віках. Можуть цілковито загинути пам'ятки мистецтва, може щезнути народ, що створив його, але вплив мистецтва, тої культури (і матеріальної, і духовної) людство відчуває на собі довгі тисячоліття" [15, с. 4]. То-

му для того, щоб нація була духовно здоровою й життєздатною на світовій арені, необхідно, на думку В. Січинського, забезпечити її "культурний розвій", в якому "мусить виявлятися з цілою силою творчість, що міцно зв'язана з певним народом, зі своїм ґрунтом, зі своєю історією" [15, с. 4]. При цьому, незалежно від інших культурних впливів, нація має плекати плеяду своїх, народних митців, адже "коли немає своїх артистів – майстрів, земля не дасть нового плоду; більше того – мистецтво тої країни не спричиниться до подальшого поступу, а сам народ втратить своє мистецтво і навіть здатність дальшої артистичної творчості" [15, с. 4].

Оскільки "твориться культура лише творчістю" (В. Ерн) [21, с. 103], то занепад народної творчості, відрив мистецтва від національних культурних основ можна розглядати як передвісники духовної загибелі народу, які спричинюють нівелювання його національної самобутності й втрату етнокультурної ідентичності. Коли ж народ, з погляду моралі, побуту, світогляду стоїть на високому рівні, то на такому ж рівні, вважає Г. Ващенко, буде стояти і його мистецька творчість. Тому розвиток мистецтва, на його думку, завжди міцно пов'язаний з розвитком народу. "Це не означає, що сам народ іде вперед і веде за собою мистців. Часто буває навпаки: мистець, особливо поет, веде за собою народні маси. Так, наприклад, Шевченко повів український нарід і тепер веде його шляхом боротьби за волю та свою національну культуру. Але для того, щоб мистець виконував провідну роллю в житті народу, потрібно, щоб між мистцем і народом був контакт. А це можливе тоді, коли мистець відбиває в собі й у своїй творчості дух свого народу" [2, с. 206–210], як це зумів І. Котляревський, "Енеїда" якого за своїм змістом і формою наближається до народу, і тому має на нього виховний вплив" [2, с. 229]. Останній виявляється передусім у здатності митця формувати художніми засобами *ментальність і національний характер* народу.

Філософський та науковий аналіз означених понять дозволяє стверджувати, що вони є найважливішими критеріями етнокультурної ідентичності. Будучи близькими, але не тотожними за змістом, вони розмежовуються

Українське народне мистецтво у формуванні етнокультурної ідентичності особистості

дослідниками й співвідносяться між собою таким чином:

– *ментальність* відображає спосіб сприйняття народом та його представниками дійсності на базі стереотипів національної свідомості. Е. Нойманн вважав її єдністю психічного поля групи, в якому довільно чи мимоволі, усвідомлено чи неусвідомлено перебуває кожний індивідуум, кожна сфера культури і яка складається (як і єдність індивідуальної душі) з колективної свідомості та колективного позасвідомого [12, с. 160];

– *національний характер* пов'язується вченими з психологічними стереотипами поведінки народу [17, с. 25] чи, більш вузько, – із соціотипічною поведінкою особистості, яка, виражаючи типові програми даної культури й будучи зумовленою певним образом життя, найбільш яскраво виявляє свою специфіку, коли людина стикається із нестандартною ситуацією чи попадає в іншу культуру [1, с. 304]. У філософському словнику "Всесвітня енциклопедія" це поняття тлумачиться як сукупність найбільш стійких психологічних якостей, сформованих у представників нації в певних природних, історичних, економічних та соціально-культурних умовах її розвитку [11, с. 677–678].

Вивченню особливостей національного характеру різних народів присвятили свої праці: Геродот, Тацит, Й.Г. Гердер, Д. Юм, І. Кант, Г. Гегель, М. Данилевський, В. Ключевський, В. Соловйов, М. Бердяєв, М. Лосський, М. Костомаров, І. Кон та ін. Застосування різноманітних підходів та методів дослідження цих особливостей зумовило специфіку створених авторами психологічних портретів цих народів.

Зокрема, порівняльна характеристика національних характерів українського та російського народів, створена М. Максимовичем на підставі аналізу їх народних пісень, свідчить про більшу покірливість росіян своїй долі й бажання відгородитися від світу, коли "закривши рукою вухо, росіянин хоче наче б загубитися у звуку. Через це російські пісні визначаються глибокою тугою, безнадійним забуттям. ... Українські ж, виявляючи боротьбу духа з долею, відрізняються поривами пристрасти, короткою твердістю і силою почуття, але й природністю вислову. В них ба-

чимо не забуття й не безнадійний сум, але більше гнів і тугу; в них більше дії" [20, с. 98].

Подібну думку висловлює і М. Гоголь, який, створюючи психологічні портрети українського та російського народів на основі їхньої народної музики, зазначає: "Російська сумна музика забуває життя, вона намагається відійти од нього і заглушити щоденні потреби й турботи, але в українських піснях вона злилася з життям, голос її такий живий, що, здається, не гучить, а промовляє, промовляє словами, мовить мову, і кожне слово цієї блискучої мови проймає душу" [20, с. 124].

Висновком гоголівської "характерології" стало те, що "російський православний характер є відірваним від життя, від усього тимчасового й мінливого; він звернений до вічності. Православна людина "лише подорожній у цьому світі; вона не кладе ціни на його блага, інтереси. Найглибші коріння ... російської душі не зв'язані з власністю, з родиною, з державою, все це тліє і згине, вічне лише життя в царстві Божому" [20, с. 116]. Зворотною стороною цієї риси письменник, погоджуючись із М. Бердяєвим, називає російський нігілізм.

Аналізуючи український національний характер, М. Гоголь також порівнює його з образом мандрівників-філософів, описаним у його творі "Два подорожні", але при цьому наголошує, що "як саме філософи йдуть за правдою, залежить великою мірою від природи людини, а разом з тим і народу, із якого вона вийшла" [20, с. 116]. У цьому найглибше виявляється, на його думку, дух і індивідуума, і народу.

Обґрунтовуючи особливості українського національного характеру, Д. Чижевський зазначає, що вони значною мірою сформувалися під впливом українського бароко та романтизму, й виокремлює серед психологічних якостей українців, передусім, сентименталізм, чутливість і ліризм. На сентименталізмі українців наголошує й Д. Донцов, який вбачає найяскравіший його вияв в естетизмі українського народного життя й обрядовості, своєрідному українському гуморі, "що є одним із найбільш глибоких виявів "артистизму" української вдачі" [20, с. 19]. Цей квієтизм вдачі "приводить до ідеалу спокою як життєвого стилю, а ідеал непорушності переходить на-

віт в ідеал краси". Звідси краса, у розумінні українців, полягає не в прагненні до здобуття, а в тузі за ідилією, за збереженням того, що є" [6].

Із примирливістю естетизму, на думку філософа, інколи конфлікують індивідуалізм і прагнення українців до свободи, виступаючи проти "прийняття ним (естетизмом) усього в світі, поскільки воно "прекрасне", гармонійності тієї картини світу та життя, що розлягається перед естетичним зором" [20, с. 19]. Це зумовлює й ставлення українця до природи, що спричинилося до тонкого відчуження краси, підстави мистецтва та поетичної творчості.

Третьою психологічною особливістю українців Д. Чижевський називає неспокій і рухливість, які пов'язані, зі своєю основою, з артистизмом природи, прагненням "до переходу в усе нові й нові форми, але разом з тим і з індивідуалізмом, що не хоче мати ніяких сталей, міцних основ поза межами індивідуума, а не може відшукати їх в ньому самім" [20, с. 20]. Типовою, у зв'язку із цим є, на думку філософа, доля українського романтика П. Куліша – "несталого", "непевної" людини з природи, що стремить до еволюції, до зміни, до того, щоб "спробувати" власним досвідом протилежне, суперечне, щоб не лишатися застиглим, нерухомим, мертвим духом" [20, с. 155]. Еволюція П. Куліша розглядається Д. Чижевським і В. Петровим як трагедія романтичної культури, що прагне наблизитись до ідеалу гармонії, кидаючись "від однієї протилежності до другої й так само швидко вертаючись до першої" [20, с. 155].

Четвертою типовою рисою українця філософ вважає емоціоналізм, що виявляється у "високій оцінці життя почуття", у визначенні емоції як шляху пізнання. "Велика почуттєвість навіть при інтровертизмі потребує контакту (українець не переносить самотності), а до шукання контакту спонукає також охота самовияву (самовияв має зміст тоді, як є визнаний, отже, самовияв мусить мати спрямування на якийсь зовнішній об'єкт). Коротко: українець шукає соціального резонансу, тому в нього є потреба вислову. Цей вислів, з одного боку, з огляду на бажання якнайскоріше вплинути на соціального партнера, змагає до завершення, а отже, до рівночасного звернення до кількох сфер. Звідси сполука слова й

музики у відомій пісенності українців, звідси бажання естетичного вислову, бажання співати" (В. Янів) [22].

Народні пісні стали, за Ф. Колесою, "органічним витвором народного духу: вони живуть і розвиваються у тісній зв'язі із духовним життям народу як його найсильніший вислів. Тому українські народні пісні дають невичерпні засоби до пізнання характеру й душі українського народу, його історії й культурного розвитку" [8].

Пісенність українців органічно пов'язана з їх кордоцентричністю, яка виявляється у тому, що "в людським душевним житті глибше, ніж свідомі психічні переживання, служить їх основа – "серце", яке породжує з себе і зумовлює собою, так би мовити, "поверхню" нашої психіки" [20, с. 22]. Не випадково, на думку Д. Чижевського, саме в Україні виникла "філософія серця".

Провідник цієї філософської ідеї П. Юркевич, за висловом Д. Чижевського, "назавше заховав у характері і мові яскравий відбиток свого походження" [20, с. 202]. Пов'язуючи з національним характером індивідуальні, своєрідні риси П. Юркевича Д. Чижевський зазначав: "Індивідуальний характер Юркевича склався на загальному тлі української природи. Їй відповідала його задумливість, поглибленість в себе, чутливість більш інтенсивна, ніж екстенсивна, – також впертість і замкненість, що доходила до хитрості... До цих рис треба додати ще одну, теж українську – особливий рід сконцентрованого гумору, – він смішив мене, сам ледве посміхаючись" [20, с. 202].

Найбільш глибоке й всебічне вивчення феномену національного характеру пов'язується сучасними дослідниками з творчою діяльністю представників теоретико-методологічного напрямку "Культура й особистість", що активно проявив себе в американській психологічній антропології початку 1920-х років [11, с. 677]. Методологічною основою останнього виступали культурний детермінізм школи Боаса (М. Бенедикт, Дж. Мід) та неофрейдизм (А. Карднер, Р. Лінтон, К. Дюбуа, І. Халлоуел та ін.). Представники цього напрямку вважають, що кожна культура володіє специфічним, відносно стійким типом особистості, виявлення якого уможлиблюється

ся засобом вивчення особливостей та умов первинної соціалізації дітей [11, с. 677–678].

Відомим представником цього напрямку Дж. Горером були очолені спеціальні дослідження національного характеру, в річищі яких розроблено концепції "базової структури особистості" (А. Карднер), "модальної" (Р. Лінтон), а пізніше "мультимодальної особистості" (А. Інкельс, Д. Левінсон). Згідно з положеннями цих концепцій, кожна культура формує свою, лише їй притаманну базову структуру особистості, що, становлячи собою комплекс типових особистісних рис, характерних для людей, які виросли й виховались в умовах цієї культури, зумовлює властивості їхнього національного характеру [11, с. 677–678].

З усіх існуючих підходів до визначення сутності й структури національного характеру (етнографічний, психологічний та ін.) нами обрано в якості методологічної основи нашого дослідження *культурно-історичний підхід*, що ґрунтується на *принципі культурного або соціального детермінізму*, згідно з яким особливості етнокультурної ідентичності різних народів зумовлені впливом культурного середовища [4, с. 23–27], важливим елементом якого є мистецтво.

Аналізуючи роль мистецтва у формуванні особливостей національного типу українця, Д. Чижевський зазначає, що український національний характер сформувався передусім завдяки старохристиянській літературі: "Отці церкви і Святе Письмо – це були ті духовні сили, що впливали на стару Русь" [20, с. 20–21]. Іншої думки дотримується Г. Ващенко, який надає визначальної ролі в цьому процесі українській народній пісні, яка, "відповідаючи красі української природи та високим естетичним властивостям українського народу, завжди мала і має великий вплив на формування його вдачі" [2, с. 221].

Результати психологічних досліджень також підтверджують потужний потенціал народної пісні як детермінанти становлення етнокультурної ідентичності особистості, пояснюючи дієвість її впливу тим, що в ній закладені емоційно-змістові коди, які, розвиваючись і збагачуючись упродовж історії, утворили "національний музичний генотип" як сукупність спадкових музичних структур і засобів, що поколіннями передавалися в на-

роді, формуючи його неповторну ментальність і національний характер [10, с. 3].

Досліджуючи психологічні механізми впливу мистецтва на становлення етнокультурної ідентичності особистості, психологи пояснюють їх тим, що у процесі взаємодії людини з художніми творами відбувається її емоційна децентрація, внаслідок якої, вона, уподібнюючись до героїв твору та емпатійно переживаючи їхні вчинки, інтерналізує переконання, уявлення, норми поведінки тощо, носіями яких виступають ці герої. Таким чином, залучаючись до мистецтва певного народу, людина мимовільно приймає систему норм і цінностей його культури, засвоює його архетипи, які, за К.Г. Юнгом, усе життя діють у нас, примушуючи відчувати "дещо невиразне", хвилюватися від музики, пісні, образу, не розуміючи причини цих хвилювань [14, с. 19].

Залучаючись до культури свого народу через пісню, танець, декоративно-ужиткове мистецтво тощо, людина засвоює "іраціональну" інформацію, закладену в мелодико-інтонаційних зворотах та ритмо-синтаксичних формулах, рухах і жестах, кольорах та орнаментах, національній стилістиці художньої мови, різновидів мистецтв, які у концентрованому вигляді містять національний духовний досвід і є художніми виразниками національної сутності та ідеалів даного народу. Ця інформація у стислому, ущільненому вигляді кодується в мозку в особливих системах нейронів, відкладається у довготривалій пам'яті людини, а потім постійно відтворюється упродовж її життя [10, с. 16].

Узагальнення викладеного у статті зумовлює висновок щодо необхідності розробки і реалізації на загальнодержавному рівні заходів зі збереження й трансляції національної культури як найвагомішого виміру національної неповторності людини й основи її духовності [5, с. 304]; запобігання відчуженню підростаючого покоління від національної культури; формування в нього через засвоєння кращих культурних здобутків національної свідомості й самосвідомості, етнокультурної ідентичності; виховання нової генерації носіїв національного духу і національної ідеї – національної еліти, яка ідентифікує себе з українською державністю, її культурою, традиціями і національними святинами [5, с. 105].

Вирішувати ці завдання покликана національна школа, зокрема, професійна. Орієнтація її на національну культуру стає сьогодні найважливішою умовою збереження й розвитку української державності, формування особистості з позитивною етнічною самоідентифікацією у душі патріотизму, національної гордості й гідності [5, с. 21].

У зв'язку з цим педагогічні працівники професійних і професійно-художніх навчальних закладів мають усвідомити аксіологічне й педагогічне значення українського народного, зокрема, декоративно-ужиткового, мистецтва як фундаментальної основи збереження національного генотипу, надійного і перевіреного

часом засобу формування ідеалу українця, що втілює в собі емоційно-естетичний, художньо-творчий, моральний, інтелектуальний, трудовий досвід народу, його культуру, національний світогляд і високу духовність.

Оскільки у невеликій за обсягом статті неможливо викласти усіх аспектів проблеми використання народного мистецтва у процесі етнокультурної ідентифікації особистості, то подальші наші наукові дослідження будуть присвячені обґрунтуванню значення мистецтва кераміки в процесі етнічної ідентифікації та формування художньо-естетичної культури учнівської молоді.

Література

1. Асмолов А.Г. Психология личности / А.Г. Асмолов. – М., 2001. – 304 с.
2. Ващенко Г. Виховна роль мистецтва / Григорій Ващенко // Твори: В 4-х т. – К.: Школяр – "Фада" ЛТД, 2000. – Т. 4. Праці з педагогіки та психології. – 416 с.
3. Гумилёв Л.Н. Этногенез и биосфера Земли / Л.Н. Гумилёв. – Л., 1990.
4. Зинченко В.П. Культурно-историческая психология: опыт амплификации / В.П. Зинченко // Вопросы психологии. – 1993. – № 4. – С. 23–27.
5. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: наук.-метод. посіб. / І.А. Зязюн. – К.: МАУП, 2000. – 312 с.
6. Ідеал української людини на підставі першоджерел літератури. Доповідь на Науковому конгресі у 1000-ліття Хрещення Руси-України: зб. наукових праць Ювілейного Конгресу / гол. ред. В. Янів. – Мюнхен, 1988–1989. – С. 606–629.
7. Коджаспирова Г.М. Педагогическая антропология: учеб. пособие / Г.М. Коджаспирова. – М.: Гардарики, 2005. – 287 с.
8. Колесса Ф.М. Фольклористичні праці / Ф.М. Колесса. – К.: Наукова думка, 1970. – 24 с.
9. Лебедева Н.М. Русский национальный характер / Н.М. Лебедева // Эмиграция и репатриация в России / Ионцев В.А., Лебедева Н.М., Назаров М.В., Огороков А.В. Попечительство о нуждах российских репатриантов. – М., 2001. – 205 с.
10. Науменко Г.М. Фольклорная азбука / Г.М. Науменко. – М.: Академия, 1996. – 96 с.
11. Науменко Л.И. Национальный характер / Л.И. Науменко // Всемирная энциклопедия: Философия / главн. науч. ред. и сост. А.А. Грицанов. – М.: АСТ, Мн.: Харвест, Современный литератор, 2001. – 1312 с.
12. Нойманн Э. Искусство и время / Э. Нойманн // Юнг К., Нойманн Э. Психоанализ и искусство. – М., 1996. – 160 с.
13. Попович М. Нарис історії культури України / Мирослав Попович. – 2-е вид. – К.: Арт-тек, 2001. – 728 с.
14. Серов Н.В. Цвет культуры: психология, культурология, физиология / Н.В. Серов. – СПб.: Речь, 2004. – 672 с.
15. Січинський В. Чужинці про Україну / В. Січинський. – Прага: Культурно-наукове вид-во УНО, 1942. – 255 с.
16. Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество / Питирим Сорокин; общ. ред., сост. и предисл. А.Ю. Согомонов: пер. с англ. – М.: Политиздат, 1992. – 543 с.
17. Стернин И.А., Ларина Т.В., Стернина М.А. Очерк английского коммуникативного поведения / И.А. Стернин, Т.В. Ларина, М.А. Стернина. – Воронеж, 2003.
18. Філіпчук Г. Громадянське суспільство: освіта, етнокультура, етнополітика: монографія / Георгій Філіпчук. – Чернівці: Зелена Буковина, 2002. – 488 с.
19. Фрейд З. Будущее одной иллюзии / З. Фрейд // Фрейд З. Психоанализ. Религия. Культура. – М., 1991.
20. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні / Дмитро Чижевський. – К.: Вид-во "Орій" при УКСП "Кобза", 1992. – 230 с.
21. Эрн В.Ф. Борьба за Логос. Опыты философские и критические / В.Ф. Эрн. – Мн.: Харвест; М.: АСТ, 2000. – 103 с.
22. Янів В. Нариси до історії української етнопсихології / В. Янів; упоряд. М. Шафовал. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2006. – 341 с.

Українське народне мистецтво у формуванні етнокультурної ідентичності особистості

Е. Отыч

Украинское народное искусство в формировании этнокультурной идентичности личности

В статье проведен научный анализ сущности и содержания процесса этнокультурной идентификации, выявлено значение народного искусства в формировании национального характера и ментальности народа. На этом основании сделан вывод о необходимости разработки и внедрения в профессиональную подготовку учащихся профессиональных и профессионально-художественных учебных заведений мероприятий по охране и трансляции этнокультуры как наиболее важного воплощения и мерила уникальности нации, основы её духовности.

Ключевые слова: национальная культура, этнокультурная идентификация, народное искусство, профессиональная школа.

O. Otych

The role of Ukrainian folk art in forming ethno-cultural identity of a person

The scientific analysis of essence and maintenance of ethno-cultural authentication is conducted in the article, the importance of folk art in forming national character and mentality of people is shown. A conclusion about the necessity of development and introduction of events concerning protection and translation of ethnic culture as the most important incarnation and criterion of a nation's uniqueness and basis of its spirituality in vocational training of students of vocational and vocational-art schools is done.

Key words: national culture, etnokultural authentication, folk art, professional school.

Захищені дисертації

С. Алексеева

Організація дослідницької діяльності учнів з дизайну у професійних навчальних закладах художнього профілю

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – "Теорія і методика професійної освіти" – Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України, Київ, 2010.

У дисертації розкрито сутність дослідницької діяльності учнів з дизайну, визначено її вплив на розвиток творчої особистості майбутнього фахівця і формування у нього професійно важливих якостей; проведено аналіз стану проблеми організації дослідницької діяльності учнів з дизайну в професійних навчальних закладах художнього профілю; теоретично обґрунтовано концептуальні засади дослідницької діяльності учнів з дизайну; визначено педагогічні умови її організації; обґрунтовано принципи відбору і структуру-

вання змісту навчального матеріалу для дослідницької роботи учнів; розроблено та експериментально перевірено авторську технологію організації дослідницької діяльності майбутніх дизайнерів, методику діагностування візуально-творчих здібностей учнів і програму самопідготовки керівників дослідницькою роботою учнів. Розроблено методичні рекомендації щодо організації дослідницької діяльності учнів з дизайну в професійних навчальних закладах художнього профілю.